

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 646 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashtirish sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махаммадиновна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarining faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni.....	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi.....	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida.....	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control	597
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari.....	602
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки	606
Жураев Ислон Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba	612
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	619
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari.....	623
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari.....	627
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati.....	634
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari.....	640
Kamilov Abror Anvarovich	

SOLIQQA TORTISH MAQSADIDA KADASTR QIYMATLARINI ANIQLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Kamilov Abror Anvarovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada respublikamizda so'nggi yillarda mamlakatda soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirishdan samarali foydalanish masalalari tahlil qilingan. Shu bilan birga, soliq idoralari tomonidan soliq ma'murchiligi instrumentlaridan foydalanish orqali kadastr qiymatlarini aniqlash va huquqbuzarliklarni bartaraf etish, soliq to'lashdan bo'yin tovlash sxemalarini o'z vaqtida oshkor qilish chora-tadbirlarini amalga oshirish, soliq ma'murchiligining yanada optimallashtirish, qonun hujjatlaridagi qaramaqarshiliklarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: budget siyosati, inqiroz, budget, soliq ma'murchiligi, tadbirkorlik subyektlari, soliq hisoboti, soliq tushumlari, soliq imtiyozlari, soliq, soliq stavkasi, preferensiyalar, mahalliy soliq, mulkning bozor qiymati, ko'chmas mulk, kadastr qiymati, shaxsiy kartochka, soliq elementlari.

Abstract: This article discusses the issues of effective use of improving mechanisms for determining cadastral value for tax purposes in our republic in recent years, as well as the implementation of measures to determine cadastral value by tax authorities using tools for tax administration and elimination of violations, timely disclosure of tax evasion schemes, tax scientific and practical conclusions and proposals for further optimization of administration, elimination of contradictions in legal documents.

Key words: budget policy, crisis, budget, tax administration, business entities, tax report, tax revenue, tax benefits, tax, tax rate, preferences, local tax, market value of property, real estate, cadastral value, personal card, tax elements

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы эффективного использования совершенствования механизмов определения кадастровой стоимости для целей налогообложения в нашей республике за последние годы, а также реализации мероприятий по определению кадастровой стоимости налоговыми органами с использованием Разработаны инструменты налогового администрирования и устранения нарушений, своевременного раскрытия схем уклонения от уплаты налогов, налоговые научно-практические выводы и предложения по дальнейшей оптимизации администрирования, устранению противоречий в правовых документах.

Ключевые слова: бюджетная политика, кризис, бюджет, налоговое администрирование, субъекты хозяйствования, налоговая отчетность, налоговые поступления, налоговые льготы, налог, налоговая ставка, преференции, местный налог, рыночная стоимость имущества, недвижимость, кадастровая стоимость, личная карта, налоговые элементы.

KIRISH

Bugungi kunda dunyoda yer solig'i ma'muriyatchiligini ta'minlash bo'yicha bugungi kunda soliq amaliyotining raqamli platformalariga o'tish, soliq xizmati organi xodimlari malakasini oshirish uchun sarmoya kiritish, aholi o'rtasida yer solig'ini to'lashning ahamiyati va uning jamiyatga keltiradigan foydalari haqida tushuntirish ishlarini olib borish, huquqiy asoslarini isloh qilish, qolaversa, Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorliklar o'rnatishga oid ilmiy tadqiqotlar dolzarb vazifaga aylangan.

ADABIYOTLAR SHARHI

A.Smit yerlarni soliqqa tortishda "ikki qismga ajratgan holda soliq solish lozimligini, bunda birinchi toifadagi yerlar qishloq xo'jaligida foydalaniladigan yerlar bulsa, ikkinchi toifadagisi unumdor(rivojlangan) yerlarga soliq solish. U yerni soliqqa tortish qulayligini, chunki soliq yuki soliq to'lovchining daromadiga tushadi va tovar narxiga qo'shilib iste'molchidan undirilmassligini ijobiy, deb baholaydi" [1].

D.Rikardo "yer solig'i (rentasi) mahsulot yaratishga ketgan turli xil xarajatlarni qoplangandan keyin qolgan mablag', yer(rentasi) daromadidan soliqlar iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatmaydi, chunki bunday soliq ishlab chiqarishga to'sqinlik qilmaydi", deya ta'kidlaydi [2].

Lindholm, Bentick, Tideman, Wildasin kabi iqtisodchilar esa "yer qiymatidan soliqqa tortish talabdorlari uning qator yaxshi tomonlari borligini ta'kidlaydilar, birok ular yerdan qanday tartibda foydalanishlariga e'tibor qaratishmadi" [3].

Lindholm va Duglas o'z tadqiqotlari davomida shunday ta'kidlashgan: "Yer uchun ijarani ikki turi mavjud, birinchi navbatda mavjud yerdan samarali foydalangan holda qancha daromad olishi mumkinligidan qilib chiqadigan miqdor, ikkinchisi esa ijaraga berilayotgan hududning xarajatlaridagi yetishmovchilikdan kelib chiqib belgilanadi. Ko'plab hollarda yer bepul ekanligini ta'kidlab, unda yetishtiriladigan mahsulotlarning qiymatini ishlab chiqarish va mazkur ishlab chiqarishda uskunalarga qilingan xarajatlar qiymati bilan belgilanadi" [4].

Gobbsning siyosiy-falsafiy asarida Resurs soliqlar va uning hisobini yuritilishiga alohida e'tibor qaratilgan. Uning fikriga ko'ra, resurs soliqlar – hududlarda istiqomat qiluvchi insonlar uchun hamda bevosita jamiyat va uning tinchligini sotib olinadigan baho bo'lib hisoblanadi" [5].

Professor J.Heinrich "yer solig'i va ularning stavkalarini tizimlashtirish-soliq qonunchiligi, davlat qonunlari, sohaga oid boshqa qonunlar, xususan, xalqaro qonunlar bilan o'zaro aloqadorligini ta'kidlaydi. Natijada, soliqqa tortish maydoni nafaqat soliq qonunchiligiga, balki boshqa qonunchilik sohalari uchun ham tartibga soluvchi soha bo'lishi mumkin. Shuning uchun ham yer solig'i stavkalarini va uni joriy etishda boshqa qonun hujjatlariga ta'sir etib qo'yishni ularga mutanosib ravishda ishlab chiqilishini ta'kidlaydi" [6].

S.Bard va L.Pavlovalarning fikriga ko'ra, "renta to'lovlarining xususiyati shundan iboratki, ularni joriy qilish yer resurslardan daromad olishni ko'zlamasdan, balki umumxalq mulki obyektlaridan oqilona foydalanishni rag'batlantirishi lozim deb ta'kidlaydi. Renta daromadlari tabiat in'omi bo'lib, jamiyat umumiy infratuzilmasini rivojlantirishga xizmat qilishi, jamiyatning har bir a'zosi undan teng ulushli ravishda foydalanishlari lozimligini keltirib o'tadi" [7].

A.Qayimov, A.R.Bobojonovlar "Yerni har tomonlama yaxshilash, uning unumdorligini va iqtisodiy samardorligini doimo oshirib borish – bu birinchi galda, qishloq xo'jaligini yuritishning ilmiy tizimi asoslari va yerdan yuqori mahsuldorlik bilan foydalanishdir. Shu jihatdan ham yerdan to'g'ri foydalanishni tashkil etishga yo'naltirilgan davlat yer kadastri, yer tuzish, yer monitoringi, yer huquqi, ayniqsa, yer solig'idan foydalanishni davlat nazoratini o'rnatish kabi tadbirlarning tub mohiyatini bilish va ularga rioya qilish katta amaliy ahamiyatga ega bo'ladi" [8].

Rossiyalik olimlardan Drojjina I.A. o'zining qarashlarida yuridik shaxslarning mol-mulk solig'i, jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i va yer solig'ini birlashtirib ko'chmas mulk solig'i joriy etishni taklif qilgan [9].

Mixina Ye.V. o'zining qarashlarida ko'chmas mulk solig'ini joriy qilishning mahalliy budjet daromadlari bazasiga ta'sirini tahlil qilib tegishli tavsiyalarni bergan [10].

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan olimlarning qarashlarida axolining ijtimoiy kam daromad oladigan qatlami yetarlicha inobatga olinmagan deb hisoblaymiz. Loginova T.A. o'zining ilmiy qarashlarida ko'chmas mulkni joriy qilish va uni amaliyotga joriy qilishda aholining ijtimoiy qatlamini inobatga olish lozimligini qayd qilib o'tgan [11].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada qiyosiy tahlil hamda induksiya va deduksiya baholash usullaridan foydalanildi. Qiyosiy usuldan foydalanilib, kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirishga doir ma'lumotlar va ularni tahlillar amalga oshirilib ilmiy xulosalar berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Mamlakatimizda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-iyundagi "Yer munosabatlarida tenglik va shaffoflikni ta'minlash, yerga bo'lgan huquqlarni ishonchli himoya qilish va ularni bozor aktiviga aylantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6243-sonli Farmoni ijrosini ta'minlash maqsadida qabul qilingan hisoblanib, O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi, Davlat agentligi qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalari uchun yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan yer solig'i stavkalari ma'lumotlar bazasining kadastr raqami bo'yicha "Yerxususiyashtirish" AAT bilan integratsiya qilinishi belgilab qo'yildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-yanvardagi "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarda monitoring ishlarini amalga oshirish, yerlarni muhofaza qilish va yer tuzish faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida" gi 22-sonli qarori ham yerlardan oqilona foydalanishni tartibga solishdagi muxim qaror sanalib, unga muvofiq quyidagilar tasdiqlandi:

- qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar va ekin maydonlarida monitoring ishlarini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizom;
- qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni muhofaza qilish bo'yicha davlat nazoratini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizom;
- qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarda yer tuzish ishlarini amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizom;
- "O'zda-verloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti faoliyatini samarali yo'lga qo'yish bo'yicha amalga oshiriladigan chora-tadbirlar rejası'.

1 https://www.norma.uz/qonunchilikda_yangi/qishloq_hujaligiga_mujallangan_erlarda_monitoring_qanday_amalga_oshiriladi

Qolaversa, hujjatlar bilan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar va ekin maydonlari monitoringi Milliy geografik axborot tizimidagi davlat yer kadastrining qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar bo'yicha yer turlari, maydoni, yer egalari, yerdan foydalanuvchilar va ijarachilar to'g'risidagi ma'lumotlari asosida amalga oshirish nazarda tutilgan.

Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish mol-mulkka soliq solishning aniqligi, adolatliligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan bir qancha vazifalarni o'z ichiga oladi. Xususan, mulklar, jumladan, jismoniy xususiyatlar, joylashuv, erdan foydalanish va bozor qiymatlari bo'yicha to'liq ma'lumotlar to'planishini ta'minlash. Kadastr xaritasi va chegara ta'rifi: To'g'ri kadastr xaritalarini ishlab chiqish va mulkni soliqqa tortishning fazoviy asoslarini yaratish uchun mulk chegaralarini aniqlash. Bu yer uchastkalarini o'rganish, chegaralarni belgilash va kadastr yozuvlarini yuritishni o'z ichiga oladi. Solishtirma sotish, daromad olish salohiyati va xarajat yondashuvlari asosida mulk qiymatini baholash uchun bozor tahlili. Bozor tendensiyalari, mulk xususiyatlari va joylashuv omillarini hisobga oladigan baholash modellari va algoritmlarini ishlab chiqish. Turli hududlar va mulk turlari bo'yicha izchillik va adolatni ta'minlash uchun mulkni baholash bo'yicha standartlashtirilgan tartib va ko'rsatmalarni o'rnish. Bunga baholash metodologiyalarini, baholash mezonlarini va sifat nazorati choralari belgilash kiradi. Kadastr ma'lumotlarini erdan foydalanish yozuvlari, qurilish ruxsatnomalari va mulkiy bitimlar kabi boshqa tegishli ma'lumotlar to'plamlari bilan integratsiyalash. Davlat organlari, soliq organlari va mulkni baholashda ishtirok etuvchi manfaatdor tomonlar o'rtasida ma'lumot almashishni osonlashtirish. Mulkn baholash jarayonida manfaatdor tomonlarni, jumladan, mulk egalari, sanoat birlashmalari va mahalliy hamjamiyatlarni jalb qilish. Mulkn baholash samaradorligi va aniqligini oshirish uchun Geografik Axborot Tizimlari (GIS), masofaviy zondlash va mashinani o'rganish algoritmlari kabi texnologiyalardan foydalanish. Ma'lumotlarni tahlil qilish, modellashtirish va vizualizatsiya qilish uchun innovatsion yondashuvlarni o'rganish. Mulkn baholash bilan shug'ullanuvchi baholovchilar, baholovchilar va soliq xodimlari uchun o'quv dasturlari va salohiyatni oshirish tashabbuslariga sarmoya kiritish. Paydo bo'lgan muammolar va ilg'or tajribalarni hal qilish uchun mulkn soliqqa tortish va baholashni tartibga soluvchi huquqiy va me'yoriy bazani ko'rib chiqish. Milliy qonunlar, qoidalar va xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlash. Kadastr baholash jarayonlarining samaradorligi va samaradorligini baholash uchun samaradorlik ko'rsatkichlari va monitoring mexanizmlarini yaratish. Yaxshilanishi kerak bo'lgan yo'nalishlarni aniqlash va javobgarlikni ta'minlash uchun muntazam ravishda baholash, audit o'tkazish. Ushbu vazifalarni hal etish orqali soliq organlari soliqqa tortish maqsadlarida kadastr baholashning ishonchiligi, shaffofligi va adolatliligini oshirishi, pirovardida mol-mulkn soliqqa tortish tizimlari samaradorligini oshirishi mumkin.

Soliqqa tortish maqsadlarida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish strategiyasi aniqlik, adolatlilik va samaradorlikni oshirishga qaratilgan kompleks yondashuvni nazarda tutadi.

Mulk ma'lumotlarini, jumladan, jismoniy xususiyatlar, erdan foydalanish va bozor qiymatlarini to'plash va yangilash uchun tizimli yondashuvni o'rnatish. Xususiyatlar to'g'risida aniq va dolzarb ma'lumotlarni to'plash uchun geografik axborot tizimlari (GIS) va masofadan zondlash kabi ilg'or texnologiyalardan foydalanish.

Baholash usullarini standartlashtirish: Mulkn baholashda izchillik va adolatni ta'minlash uchun standartlashtirilgan baholash usullari va tartiblarini ishlab chiqish. Bozor taqqoslash, daromad yondashuvi va xarajat yondashuvi asosida mulk qiymatini baholash uchun aniq ko'rsatmalarni belgilash.

Bozor tahlili va tadqiqoti: Mulk tendensiyalarini, bozor dinamikasini va mulk qiymatiga ta'sir etuvchi talab-taklif omillarini tushunish uchun muntazam bozor tahlilini o'tkazish. Mulkn baholash modellari va metodologiyalarini xabardor qilish uchun bozor ma'lumotlaridan va taqqoslashdan foydalanish.

Ma'lumotlar manbalarining integratsiyasi: Kadastr ma'lumotlarini erdan foydalanish yozuvlari, qurilish ruxsatnomalari va mulkiy operatsiyalar tarixi kabi boshqa tegishli ma'lumotlar to'plami bilan integratsiyalash. Ma'lumotlarning aniqligi va to'liqligini oshirish uchun davlat idoralari, soliq organlari va ko'chmas mulk bo'yicha mutaxassislar o'rtasida hamkorlik va ma'lumot almashishni rivojlantirish.

Manfaatdor tomonlarning ishtiroki va ishtiroki: Baholash jarayoniga manfaatdor tomonlarni, jumladan mulk egalari, sanoat birlashmalarini va jamoatchilik vakillarini jalb qilish. Baholash usullarining shaffofligi va maqbulligini yaxshilash uchun fikr-mulohazalar, ma'lumotlar jamlash.

Texnologiyani qabul qilish va innovatsiyalar: Mulkn baholash jarayonlarini yaxshilash uchun sun'iy intellekt, mashinani o'rganish va katta ma'lumotlar tahlili kabi texnologiyalardan foydalanish. Aniqlik va samaradorlikni oshirish uchun ma'lumotlarni tahlil qilish, modellashtirish va vizualizatsiya qilish uchun innovatsion yondashuvlarni o'rganish.

Sifat nazorati va kafolati: Kadastr baholarining to'g'riligi va ishonchiligini tekshirish uchun mustahkam sifat nazorati choralari amalga oshirish. Baholash natijalaridagi har qanday nomuvofiqlik yoki xatolarni aniqlash va bartaraf etish uchun muntazam tekshiruvlar, ko'rib chiqishlar va baholashlarni o'tkazish.

Normativ-huquqiy baza: Eng yaxshi amaliyotlar va rivojlanayotgan tendensiyalarga mos kelish uchun mulkn soliqqa tortish va baholashni tartibga soluvchi huquqiy va me'yoriy bazani ko'rib chiqish. Milliy qonunlar, qoidalar va mulkn baholash bilan bog'liq xalqaro standartlarga rioya qilishni ta'minlanadi.

Ish faoliyatini baholash va monitoringi: Kadastr baholash jarayonlarining samaradorligi va samaradorligini baholash uchun ishlash ko'rsatkichlari va monitoring mexanizmlarini yaratish. Doimiy takomillashtirish uchun baholashning to'g'riligi, o'z vaqtidaligi va soliq to'lovchining qoniqishi kabi asosiy ko'rsatkichlarni kuzatib borish. Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali soliq organlari soliqqa tortish maqsadlarida kadastr baholashning ishonchligi, shaffofligi va adolatligini oshirishi, natijada mol-mulkni soliqqa tortish tizimining samaradorligini oshirishi mumkin.

Keling soliqqa tortish maqsadlarida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlari odatda ko'chmas mulk obyektlarining qiymatini to'g'ri baholashga qaratilgan usullar va jarayonlarning kombinatsiyasini ko'rib chiqsak.

Bu usul obyekt mulkini yaqinda bir xil yoki o'xshash joyda sotilgan o'xshash mulk bilan solishtirishni o'z ichiga oladi. Taxminiy qiymatga erishish uchun o'lcham, yosh, holat va qulayliklar kabi mulk xususiyatlaridagi farqlarga tuzatishlar kiritiladi.

Daromad yondashuvi mulkdan olinadigan daromadni, masalan, ijara daromadi yoki mulkni ijaraga berish yoki ishlatishdan olinadigan daromadni hisobga oladi. Qiymat mulk turiga va bozor sharoitlariga mos keladigan kapitalizatsiya stavkasi yoki diskont stavkasidan foydalangan holda sof daromad oqimini kapitallashtirish orqali aniqlanadi.

Xarajat yondashuvi amortizatsiya va eskirishni hisobga olgan holda mulkni almashtirish yoki qayta ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olgan holda mulk qiymatini baholaydi. Ushbu usul ko'pincha bozor ma'lumotlari cheklangan bo'lishi mumkin bo'lgan yangi yoki noyob mulklar uchun qo'llaniladi.

To'g'ri kadastr xaritalash va o'lchash mulk chegaralarini aniqlash va er va inshootlarning jismoniy xususiyatlarini aniqlash uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu ma'lumotlar mulkni baholash va soliqqa tortish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ilg'or ma'lumotlarni tahlil qilish usullari va modelashtirish vositalari bozor ma'lumotlarini, mulkiy xususiyatlarni va baholash omillarini tahlil qilish uchun ishlatiladi. Statistik usullar, regressiya tahlili va geografik axborot tizimlari mulk qiymatlarining naqshlari va tendensiyalarini aniqlash uchun ishlatiladi.

Malakali baholovchilar va baholovchilar mulkning holati, sifati va sotilishini baholash uchun joyida tekshiruvlar va baholashlar o'tkazishlari mumkin. Ularning tajribasi va mulohazalari mulk qiymatini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Baholash jarayonida foydalaniladigan mulk ma'lumotlarining aniqligi va ishonchligini ta'minlash uchun qattiq ma'lumotlarni tekshirish va sifatni ta'minlash tartib-qoidalari amalga oshiriladi. Bu bir nechta manbalardan olingan ma'lumotlarni o'zaro bog'lash, mulk yozuvlarini tekshirish va dala tekshiruvlarini o'tkazishni o'z ichiga oladi.

Ba'zi yurisdiksiyalarda mulk egalari o'z mulklarining baholangan qiymatini jamoatchilik muhokamasi yoki ko'rib chiqish jarayonlari orqali kiritish yoki e'tiroz bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu baholash jarayonida shaffoflik va javobgarlikni ta'minlaydi. Umuman olganda, soliqqa tortish maqsadlarida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlari mulk qiymatini to'g'ri baholash va mulkka soliq solishda adolatni ta'minlash uchun tahliliy, texnik va tartibga solish jarayonlarining kombinatsiyasini talab qiladi.

Soliqqa tortish maqsadlarida kadastr qiymatlarini aniqlash mulk egalari ham, umumiy soliq tizimiga ham bir qancha ta'sir ko'rsatadi. Kadastr qiymatlari mulk egalari to'lashi kerak bo'lgan mol-mulk solig'i miqdoriga bevosita ta'sir qiladi. Yuqori baholangan qiymatlar odatda ko'proq mulk solig'i majburiyatlarini keltirib chiqaradi, pastroq qiymatlar esa pastroq soliq majburiyatlariga mos keladi. Kadastr qiymatlarini to'g'ri aniqlash mol-mulkni soliqqa tortishda adolat va adolatni ta'minlash uchun muhimdir. Ko'chmas mulk egalari o'rtasida soliq yuklarining nomutanosibligini oldini olish uchun o'xshash xususiyatlar va bozor qiymatiga ega bo'lgan mulklar xuddi shunday baholanishi kerak. Kadastr qiymatlari mahalliy hokimiyatlar va munitsipalitetlar uchun mulk solig'i orqali olinadigan daromad miqdoriga ta'sir qiladi. Yuqori baholangan qiymatlar davlat xizmatlari va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun foydalaniladigan soliq tushumlarining oshishiga olib keladi. Kadastr qiymatlari mulk egalari mulkni rivojlantirish va investitsiyalar bo'yicha qarorlariga ta'sir qiladi. Yuqori baholangan qiymatlar ko'chmas mulk egalari daromadlarini maksimal darajada oshirish uchun mulklarini rivojlantirishga undashi mumkin, pastroq qiymatlar esa investitsiyalarni kamaytiradi. Kadastr qiymatlarini aniqlash ko'chmas mulk narxlarini va investitsiya tendensiyalariga ta'sir qilish orqali mulk bozori dinamikasiga ta'sir qiladi. To'g'ri baholash amaliyoti bozor barqarorligi va shaffofligiga hissa qo'shadi, xaridorlar va sotuvchilar o'rtasida ishonchni kuchaytiradi. Mulkiy egalari o'z mulklarining baholangan qiymatidan kelib chiqqan holda soliq qonunlari va qoidalariga rioya qilishlari shart. Mol-mulk solig'i bo'yicha majburiyatlarning bajarilishini ta'minlash va soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish uchun samarali ijro mexanizmlari zarur. Kadastr qiymatlari mulk egalari uchun soliq imtiyozlari, davlat yordam dasturlariga muvofiqlik va mulkiy bitimlar va moliyalashtirishga mumkin bo'lgan ta'sirlar kabi huquqiy va tartibga soluvchi ta'sirga ega. Umuman olganda, soliqqa tortish maqsadlarida kadastr qiymatlarini aniqlash mol-mulk solig'i siyosatini shakllantirish, daromadlarni shakllantirish, iqtisodiy rivojlanish va soliq tizimini jamoatchilik tomonidan idrok etishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Soliq organlari uchun ushbu kerakli natijalarga erishish uchun baholash jarayonida aniqlik, adolatlilik va shaffoflikni ta'minlash juda muhimdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuridik shaxslar tomonidan mol-mulkni bozor bahosiga yaqinlashgan soliq hisoblash tizimini joriy qilish maqsadida, yuridik shaxslarning mol-mulk obyektlari joylashuviga qarab soliq bazasini aniqlashda 1 kv. metr uchun mulkning eng kam qiymatlarini belgilash lozim. Rivojlanshgan davlatlar tajribasidan kelib chiqib, mol-mulk va yer soliqlarini birlashtirib ko'chmas mulk solig'ini joriy etish. Buning natijasida soliqni hisoblab chiqarish mexanizmi soddalashadi, adolatlilik, shaffoflik prinsipi ta'minlanadi. Soliqni hisobini yuritish, to'lash jarayoni soddalashib uning xarajatlari kamayadi. Dasturiy maxsulotda ishlash tezligi oshadi. Jismoniy shaxslarga tegishli bo'lgan mol-mulk yoki yer solig'idan qarzdorlik mavjud ortiqcha to'lovlar hisobidan kamayadi.

Adabiyotlar/Literatura/Reference:

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Toshkent: G'afur G'ulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.
2. Smith, A., (1776), *The Wealth of Nations*, Book 1. Lond. Methuen Co.
3. Ricardo, D. (1817), *'The Principles of Political Economy and Taxation'*, Dutton, New York.
4. Wildasin, D.E. (1982), 'More on the Neutrality of Land Taxation', *National Tax Journal*, vol. 35, no. 1, pp. 105-108.
5. Lindholm, R.W. (1965), 'Land Taxation and Economic Development', *Land Economics*, vol. 41, pp. 121-130.
6. Гоббс, Томас / Б. Э. Быховский // Газлифт – Гоголево. – М. Советская энциклопедия, 1971. – (Большая советская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров ; 1969–1978, т. 6).
7. Jörg Heinrich ab 01.07.2015 neuer Trainer" (in German). FSV 63 Luckenwalde. Archived from the original on 26 June 2015. Retrieved 26 May 2015.
8. Барда С. ва Павловой Л. (2004) *Налоги и условиях экономической интеграции*. М:KHOPYC.2004-с.63.
9. A.Qayimov, A.R.Bobojonov. Yer resurslarini boshqarish va unumli foydalanishda mevali ekinlarning xilmaxil navlarini joylashtirish. –T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", –2020, –76 bet.
10. Дрожжина И.А. Формирование систем налогообложения объектов недвижимости на основе дифференцированного подхода. I.f.n. ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan diss. avtoreferati. –O.:2005. –b.12.
11. Михина Е.В. Налог на недвижимость и перспективы его развития в регионе. I.f.n. ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan diis. avtoreferati. –M.:2005 y. –b.-6.
12. Логинова Т.А. Стратегия развития налогообложения недвижимого имущества в Российской Федерации. I.f.n. ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan diis. avtoreferati. –M.:2018y–b. 7.
13. Normurzaev U.X. "O'zbekistonda soliq siyosatini takomillashtirish bo'yicha tahlil va taklif" Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil 1 (7), 329-336. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2023-vol1-iss7-pp329-336>
14. Normurzaev U.X. " O'zbekistonda soliq siyosatini takomillashtirish va uning barqarorligini ta'minlash yo'llari." <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2023-vol1-iss6-pp177-182>
15. Normurzaev U.X. "O'zbekistonda 2024-yilgi soliq qonunchilik hujjatlariga kiritilgan asosiy o'zgarishlar tahlili" <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss2-pp522-53>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.